

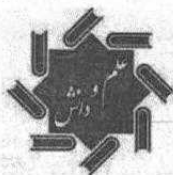
کاوشهای باستان‌شناسی

دست‌کند تهیق

از پناهگاهی زیرزمینی تا سکونتگاهی اعیانی

www.ketab.ir

اسماعیل شراهی

سرشناسه : شراهی، اسماعیل، ۱۳۵۸ -
 عنوان و نام پدیدآور : کاوش‌های باستان‌شناسی دست‌کند تهیق از پناگاه‌های زیرزمینی تاسکونگاه‌های عیانی / اسماعیل شراهی.
 مشخصات نشر : تهران: انتشارات علم و دانش، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۸ص: مصور (رنگی)، جدول، نمودار، نقشه.
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۷۱-۵۹-۷

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع : معماری صخره‌ای — ایران — تهیق؛ Cave architecture — Iran — Tahiq
 موضوع : حفاری‌ها (باستان‌شناسی) — ایران — تهیق
 موضوع : Excavations (Archaeology) — Iran — Tahiq
 موضوع : معماری زیرزمینی — ایران — تهیق
 موضوع : Underground architecture — Iran — Tahiq
 موضوع : خمین — آثار تاریخی : Khomeyn (Iran) — Antiquities
 موضوع : خمین — جغرافیا : eyn (Iran) — Geography
 رده بندی کنگره : NA۸۴۵۵
 رده بندی دیویی : ۷۲۸۸۹۰۵۵۱۳۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۷۰۰۳۳۵

www.ketab.ir

نام کتاب • کاوش‌های باستان‌شناسی دست‌کند تهیق از پناگاه‌های زیرزمینی تاسکونگاه‌های عیانی
 مولف • اسماعیل شراهی
 ناشر • علم و دانش
 نوبت چاپ • اول، ۱۴۰۰
 صفحه آرایي • محمد تیموری
 طرح جلد • احمد شهبازی
 چاپ/صحافی • توس/عطاء/حبیبی
 شمارگان • ۱۰۰۰ جلد
 قیمت • ۱۲۰ هزار تومان

نشانی: تهران، میدان انقلاب، خیابان انقلاب، پاساژ اندیشه، طبقه همکف، واحد B6

تلفن: ۶۶۴۱۵۴۵۹-۶۶۴۱۴۵۶۰

ایمیل: teymori_۱۳۵۵@yahoo.com

سایت: www.elmo-danesh.ir

فهرست

فصل اول: کلیاتی در جغرافیای تاریخی، سیاسی و طبیعی شهرستان خمین..... ۱

۱-۱ جغرافیای تاریخی خمین ۲

۱-۲ جغرافیای سیاسی خمین ۵

۱-۳ جغرافیای طبیعی شهرستان خمین ۹

فصل دوم: دست‌کند تهیق و آثار پیرامونی آن ۱۵

۲-۱ دست‌کند تهیق و آثار پیرامونی آن ۱۶

۲-۲ پیشینه پژوهشی و توصیف وضعیت دست‌کند تهیق قبل از کاوش ۲۸

۲-۳ اقدامات قبل از کاوش باستان‌شناسی مجموعه دست‌کند تهیق ۳۴

۲-۴ واژه‌شناسی معماری دست‌کند ۴۰

۲-۵ پیشینه معماری دست‌کند در شهرستان خمین ۴۱

۲-۶ شرح معماری دست‌کند تهیق ۴۳

۲-۷ عناصر وابسته به قفل و بست فضاها ۷۰

۲-۸ اسکلت‌های اتاق چاه (فضای R) ۱۰۴

فصل سوم: اشیاء تاریخی به‌دست آمده از کاوش ۱۱۱

۳-۱ سفال‌های بدون لعاب و لعاب‌دار ۱۱۲

۳-۲ سفال‌های لعاب‌دار ۱۲۶

۳-۳ پیه‌سوزهای سفالین ۱۴۳

۳-۴ اشیاء و زیورآلات فلزی ۱۵۴

۳-۵ انواع مختلف مهره ۱۹۶

۳-۶ اشیاء متفرقه ۲۱۰

۲۲۶

اولین بررسی‌های جامع باستان‌شناسی و تلاش برای ثبت آثار تاریخی شهرستان خمین از سال ۱۳۸۳ تا سال ۱۳۸۵ انجام گرفت. خمین جنوبی‌ترین شهرستان استان مرکزی به حساب می‌آید که بواسطه همجواری با استان‌های اصفهان و لرستان نقش بسزائی در ارتباطات منطقه‌ای داشته و همواره جایگاه خود را در مسیر راه‌هایی که از اصفهان به غرب کشور و از لرستان به تهران و قم ختم می‌شده، حفظ نموده است. این ناحیه در طول تاریخ به عنوان جزئی از منطقه تیمره و سپس جبال و عراق عجم به حساب آمده و در تحولات تاریخی و فرهنگی این مناطق در پیش از اسلام و دوران اسلامی ایفای نقش نموده است.

یکی از مهم‌ترین آثاری که طی اولین بررسی‌ها در شهرستان خمین مورد بررسی قرار گرفت، دست‌کند تهیق در شمال غرب شهر خمین بود. این دست‌کند بر اساس گزارشات مردمی در سال ۱۳۸۴ شناسائی و سپس به عنوان یک اثر تاریخی در فهرست آثار ملی کشور به ثبت رسید. پس از بررسی اولیه و ثبت، ورودی این اثر به جهت جلوگیری از هرگونه دست‌اندازی بسته شد. بنا بر اهمیت محوطه از حیث مطالعات فرهنگی و گردشگری منطقه، این دست‌کند در سال ۱۳۹۳ مورد توجه واقع شد و با تخصیص اعتبار و حمایت فکری و مالی مسئولین وقت شهرستان و استان و اخذ مجوزهای لازم مورد مطالعه و کاوش باستان‌شناسی قرار گرفت.

شروع کاوش در این دست‌کند آغازی برای شناسائی دیگر دست‌کندهای این شهرستان بود. پس از کاوش این دست‌کند، در شهرستان خمین نمونه‌هایی از معماری دست‌کند زیر زمینی در چند دهستان مختلف شناسائی شد که حداقل چند نمونه از این آثار معماری در روستاهای رباط آغاچ، دانیان، طیب‌آباد، کَندِه‌ها، فرنق و نازی مورد بررسی قرار گرفته و نمونه‌هایی نیز علی‌رغم گزارشات مردمی به دلیل بسته بودن ورودی‌ها و عدم دسترسی به فضاها، هنوز بررسی نشده‌اند. آنچه در مطالعه مجموعه تهیق و دیگر نمونه‌های بررسی شده اهمیت دارد، تعلق تمامی این دست‌کندها به دوران اسلامی و به ویژه سده‌های ۶ و ۷ ه.ق است؛ این در حالی است که شمار محوطه‌های استقرار شناسائی شده شهرستان خمین مربوط به سده‌های یاد شده از شمار انگشتان یک دست فراتر نمی‌رود.